

УДК 37.033

<https://doi.org/10.56122/..v2i2.166>

**ЭКОЛОГИЯЛЫК ТАРБИЯДА ҮЙ-БҮЛӨ МЕНЕН МЕКТЕПТИН РОЛУ
РОЛЬ СЕМЬИ И ШКОЛЫ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ
THE ROLE OF FAMILY AND SCHOOL IN ENVIRONMENTAL EDUCATION**

Орозалиева Бүбүсайра Эмилисовна, ОшМПУ, окутуучу
bubusaiaorozalieva@gmail.com

Аннотация. Макалада заманбап билим берүү системасынын негизги компоненттеринин бири катары кенже мектеп окуучуларына экологиялык билим берүүнүн мааниси талкууланат. Экологиялык абалдын начарлашы балдарда жаштайынан жаратылышка аяр мамилени калыптандырууну талап кылаарын баса белгиленди. Баланын экологиялык дүйнө таанымна таасир этүүчү негизги институттар катары үй-бүлө менен мектептин өз ара аракетинде негизги көңүл бурулат. Ийгиликтүү өз ара аракеттенүү үчүн зарыл болгон педагогикалык шарттар сүрөттөлөт: ата-энелердин экологиялык сабаттуулугун өнүктүрүү, ата-энелер менен мектеп ортосунда ишенимдүү мамилелерди калыптандыруу, ошондой эле экологиялык долбоорлор жана иш-чаралар аркылуу ата-энелерди окуу процессине активдүү тартуу. Балдардын айлана-чөйрөгө болгон жоопкерчиликти мамилесин калыптандырууда башталгыч мектепте экологиялык билим берүү маанилүү роль ойнойт. Бул мезгилде келечекте аң-сезимдүү жүрүм-турумдун негизи боло турган экологиялык маданияттын пайдубалы түптөлөт. Макалада мектеп менен үй-бүлөнүн координацияланган аракеттери балдардын экологиялык жоопкерчилигин жана маданиятын калыптандыруунун эң маанилүү фактору экендиги баса белгиленген. Ошондой эле мектепте экологиялык иш-чара өткөрүү үчүн программанын мисалы берилген.

Ачкыч сөздөр: Ата-эне, маалымат, технологияр, үй-бүлө, мектеп, экология, долбоор, акция, программа.

Аннотация. В статье рассматривается значение экологического воспитания младших школьников как одного из основных компонентов современной системы образования. Подчеркнуто, что ухудшение экологической ситуации требует от детей формирования чуткого отношения к природе с раннего возраста. Основное внимание уделяется взаимодействию семьи и школы как основных институтов, влияющих на экологическое мировоззрение ребенка. Описаны педагогические условия, необходимые для успешного взаимодействия: развитие экологической грамотности родителей, формирование доверительных отношений между родителями и школой, активное вовлечение родителей в процесс обучения посредством экологических проектов и мероприятий. Экологическое воспитание в начальной школе играет важную роль в формировании ответственного отношения детей к окружающей среде. В этот период закладываются основы экологической культуры, которая станет основой сознательного поведения в будущем. В статье подчеркивается, что скоординированные усилия школы и семьи являются важнейшим фактором формирования экологической ответственности и культуры детей. Также приведен пример программы проведения экологического мероприятия в школе.

Ключевые слова: Родители, информация, технологии, семья, школа, среда, проект, акция, программа.

Abstract. The article considers the importance of environmental education of primary school students as one of the main components of the modern education system. It is emphasized that the deterioration of the environmental situation requires children to develop a sensitive attitude to nature from an early age. The main attention is paid to the interaction of the family and school as the main institutions influencing the child's environmental worldview. The pedagogical conditions necessary for successful interaction are described: the development of environmental literacy of parents, the formation of trusting relationships between parents and school, the active involvement of parents in the learning process through environmental projects and events. Environmental education in primary

school plays an important role in the formation of a responsible attitude of children to the environment. During this period, the foundations of environmental culture are laid, which will become the basis for conscious behavior in the future. The article emphasizes that the coordinated efforts of the school and family are the most important factor in the formation of environmental responsibility and culture in children. An example of a program for an environmental event at school is also given.

Key words: Parents, information, technology, family, school, environment, project, campaign, program.

Киришүү

Кенже мектеп окуучуларына экологиялык билим берүү заманбап билим берүү системасынын маанилүү компоненти болуп саналат. Курчап турган чөйрөнүн бузулушу, планеталардын булганышы жана климаттын өзгөрүү көйгөйү балдарды жаштайынан жаратылышка болгон сый-урматка тарбиялоону талап кылууда. Натыйжалуу экологиялык билим берүү мектеп менен ата-энелердин активдүү өз ара аракеттенүүсүсүз мүмкүн эмес. Үй-бүлө жана мектеп баланын дүйнө таанымын, жаратылышка жана айлана-чөйрөгө болгон мамилесин калыптандыруучу эң маанилүү институту болуп саналат. Бул макалада кенже мектеп окуучуларын экологиялык тарбиялоодо ата-энелер менен мектептин ийгиликтүү өз ара аракеттенүүсүн шарттаган педагогикалык шарттар каралат.

1. Экологиялык тарбияда үй-бүлө менен мектептин ролу

Экологиялык тарбия үй-бүлөдөн башталышы керек, анткени баланын баалуулук багыттарынын калыптанышына ата-энелердин таасири чоң. Балдар үйдөгү өсүмдүктөргө кам көрүү, таштандыларды сорттоо же жаратылыш ресурстарын үнөмдөө сыяктуу, айлана-чөйрө менен болгон мамиленин үлгүлөрүн биринчи жолу үйдөн көрүшөт. Үй-бүлө экологиялык билим берүүнүн негизги багыттарын белгилейт, аны мектеп колдоого алып, өнүктүрө алат.

Мектеп өз кезегинде экология боюнча системалаштырылган билимдерди берип, балдардын экологиялык жоопкерчилигин калыптандырууга көмөктөшүүчү практикалык сабактарды жана иш-чараларды уюштурушу керек. Мугалимдер балдардын табият менен аң-сезимдүү мамилесинин дүйнөсүнө жол көрсөтүүчү, ал эми мектеп окуучулардын алган билимдерин практикада активдүү колдоно ала турган жер болушу керек.

Бирок, туруктуу натыйжаларга жетүү үчүн мектеп менен үй-бүлөнүн координацияланган өз ара аракеттенүүсү зарыл. Экологиялык билим берүүнүн бирдиктүү стратегиясын түзүү үчүн ата-энелер менен мугалимдер тыгыз кызматташуусу керек.

2. Ата-эне менен мектептин өз ара аракеттенүүсүнүн педагогикалык шарттары

2.1. Ата-энелердин экологиялык маданиятын өнүктүрүү

Негизги педагогикалык шарттардын бири ата-энелердин экологиялык сабаттуулугун жогорулатуу болуп саналат. Ата-энелер балдарына экологиялык билим берүүгө натыйжалуу катышуу үчүн, алар өздөрү бул жаатта белгилүү бир билимге жана көндүмгө ээ болушу керек. Мектеп ата-энелер үчүн экология маселелери жана айлана-чөйрөнү сактоонун практикалык ыкмалары боюнча лекцияларды, семинарларды жана тренингдерди уюштура алат. Мындан тышкары, ата-энелерди биргелешкен экологиялык иш-чараларга, мисалы, тазалык акцияларына, бак-дарактарды отургузууга, таштандыларды өзүнчө чогултууга тартуу маанилүү. Бул алардын билимин бекемдеп гана тим болбостон, балдарга экологиялык жоопкерчиликтин маанилүүлүгүн жеке үлгү менен көрсөтөт.

2.2. Ата-энелер менен мектеп ортосунда ишенимдүү мамилелерди түзүү

Ийгиликтүү өз ара аракеттенүү үчүн мектеп менен ата-энелердин ортосунда ишенимдүү жана конструктивдүү мамилелерди түзүү маанилүү. Буга дайыма жолугушууларды өткөрүү, экологиялык билим берүүнүн максаттарын жана милдеттерин талкуулоо, тажрыйба алмашуу аркылуу жетишүүгө болот. Экологиялык көйгөйлөргө арналган ата-энелер чогулушун уюштуруу мугалимдер менен ата-энелердин ортосундагы диалогду түзүүгө жана пайда болгон көйгөйлөрдү биргелешип чечүүгө мүмкүндүк берет.

Мектеп ата-энелерге экологиялык билим берүүгө байланышкан иш-чаралар жана долбоорлор жөнүндө маалымат берип, аларды мындай иш-чараларга активдүү тартууга тийиш. Бул процессте өзүн маанилүү сезген ата-энелер мектеп демилгелерин колдоого көбүрөөк даяр болушат.

2.3. Окуу процессине ата-энелерди тартуу

Натыйжалуу педагогикалык шарт ата-энелерди окуу процессине активдүү тартуу болуп саналат. Ата-энелер экология боюнча сабактарды даярдоого жана өткөрүүгө катыша алышат, эгерде алардын кесиби экологиялык иш-чараларга байланыштуу болсо, чакырылган эксперт катары чыга алышат.

Мындан тышкары, ата-энелер экскурсияларды жана жаратылышка саякаттарды уюштурууга жардам бере алышат, мында балдар жаратылыш экосистемалары менен практикалык тааныша алышат, курчап турган дүйнөнүн сулуулугун баалай билүүгө жана аны сактоонун зарылдыгын түшүнүүгө үйрөнүшөт. Ата-энелер менен балдардын катышуусундагы биргелешкен иш-чаралар экологиялык билимдерди тереңирээк түшүнүүгө жана жаратылышка жоопкерчиликтүү мамилени калыптандырууга өбөлгө түзөт.

3. Өз ара аракеттенүүнүн ыкмалары жана формалары

3.1. Биргелешкен экологиялык долбоорлор

Ата-энелер менен мектептердин өз ара аракеттенүүсүнүн эффективдүү ыкмаларынын бири экологиялык конкреттүү көйгөйлөрдү чечүүгө багытталган биргелешкен долбоорлор болуп саналат. Бул мектептердин айланасын жакшыртуу, класстарда экологиялык бурчтарды түзүү, шаардык экологиялык иш-чараларга жана сынактарга катышуу долбоорлору болушу мүмкүн.

Мисал катары ата-энелер менен балдар биргелешип айлана-чөйрөнү коргоого багытталган долбоорлорду иштеп чыгуу жана ишке ашыруу боюнча мектеп экологиялык клубун уюштуруу болот. Бул экологиялык маселелерди чечүүдө үй-бүлө менен мектептин биримдигине өбөлгө түзөт.

3.2. Майрамдар жана акциялар

Жер күнү, Суу күнү же Курчап турган чөйрөнү коргоо боюнча билимдер жумалыгы сыяктуу экологиялык майрамдарды жана иш-чараларды уюштуруу да өз ара аракеттенүүнүн маанилүү формасы болуп саналат. Ата-энелер мындай иш-чаралардын катышуучулары гана эмес, уюштуруучулары да боло алышат. Даярдоо процессине ата-энелерди тартуу мектеп менен үй-бүлө бирдиктүү максатты көздөгөн бирдиктүү билим берүү мейкиндигин түзүүгө жардам берет.

3.3. Маалыматтык технологиялар

Заманбап технологиялар ата-энелер менен мектептердин ортосундагы өз ара аракеттенүүнүн натыйжалуу куралы болуп калышы мүмкүн. Мугалимдер алдыда боло турган экологиялык иш-чаралар жөнүндө маалымат менен бөлүшүүчү мектеп же класстык чаттарды түзүү ата-энелерди катышууга тез тартууга мүмкүндүк берет.

Мектептер ошондой эле ата-энелер экологиялык билим берүү боюнча курстарды алып, окуу материалдарын карап чыгып, үйдө экологиялык билим берүү боюнча сунуштарды ала турган аралыктан окутуу платформаларын колдоно алышат.

4. Өз ара аракеттенүүнү уюштуруудагы тоскоолдуктар

Ата-энелер менен мектептердин ортосундагы өз ара аракеттенүүнүн ачык артыкчылыктарына карабастан, белгилүү бир кыйынчылыктар да бар. Кээ бир ата-энелер экологиялык маселелерге кызыкпай калышы мүмкүн, бул алардын окуу процессине катышууга болгон мотивациясын төмөндөтөт. Мындай учурларда ийкемдүү болуу жана жекече ыкмаларды издөө, ата-энелерди жеке мисалдар аркылуу мотивациялоо жана балдарынын ийгиликтерин көрсөтүү маанилүү.

Мындан тышкары, ата-энелердин чектелген убакыт ресурстары алардын иш-чараларга активдүү катышуусуна тоскоол болушу мүмкүн. Бул факторду эске алуу жана ата-энелердин иш жүгүн эске ала турган өз ара аракеттенүүнүн формаларын сунуштоо маанилүү.

Корутунду

Кенже мектеп окуучуларына экологиялык билим берүү мектеп менен ата-энелердин биргелешкен аракеттерин талап кылат. Эки негизги билим берүү мекемесинин биргелешкен иши гана балдарда курчап турган дүйнөгө жоопкерчиликтүү мамиле жасоону камсыздайт алат. Мектеп ата-энелерди экологиялык жактан тарбиялоодо активдүү роль ойноого, аларды окуу процессине тартууга шарттарды түзүүгө тийиш. Ата-эне менен мектептин ишенимге, кызматташтыкка жана колдоого негизделген өз ара аракети башталгыч класстын окуучуларына ийгиликтүү экологиялык билим берүүнүн эң маанилүү педагогикалык шарты болуп саналат.

Тиркеме I

МЕКТЕПТЕ ЭКОЛОГИЯЛЫК ИШ-ЧАРА ӨТКӨРҮҮ ҮЧҮН ПРОГРАММАСЫ

Темасы: «Жаратылышты аягыла – келечекти сактагыла!»

Иш-чаранын максаты:

Окуучулардын айлана-чөйрөгө, жаратылышка болгон жоопкерчиликтүү мамилесин калыптандыруу.

Иш-чаранын программасы:

1. Киришүү бөлүгү (10-15 мүнөт)

Убактысы: 10:00 - 10:15

Өтүүчү жери: Акт залы/Класс

- Окуучулар жана коноктор менен саламдашуу.
  - Иш-чаранын темасына кыскача киришүү (экологиянын мааниси, жаратылышты коргоо иш чаралары, экологиялык көйгөйлөр).
  - Күндүн программасынын билдирүүсү.
- ##### 2. Лекция бөлүк: «Экология жана биз» темасында презентация (20 мүнөт)
- Глобалдык экологиялык көйгөйлөр жөнүндө аңгеме: абанын жана суунун булганышы, токойлордун кыйылышы, калдыктар.
  - Адамдын ишинин айлана-чөйрөгө тийгизген таасири.
  - Жаратылышты коргоого ар бир адамдын жеке салымынын мааниси.
- ##### 3. «Экологиялык эрудиция» викторинасы (30 мүнөт)
- Окуучуларды командаларга бөлүү.
- Экологиялык темадагы суроолор (мисалы, «Парник эффектиси деген эмне?», «Энергиянын альтернативдүү булактары деген эмне?», «Пластик канча убакытта чирийт?» ж.б.).
  - Жеңүүчү команданы сыйлоо.
- ##### 4. Практикалык бөлүк: Бак-дарактарды отургузуу же аймакты тазалоо (60 мүнөт)
- Топко бөлүнгөн окуучулар мектептин аймагына же жакынкы сейил бакка бак-дарак отургузушат.
  - Альтернатива: аймакты таштандыдан тазалоо акциясын өткөрүү.
  - жашылдандыруу жана таза айлана-чөйрөнү маанилүүлүгүн талкуулоо.
- ##### 5. Мастер-класс: “Эски нерселердин экинчи жашоосу” (45 мүнөт)
- Кайра иштетүү жана кайра иштетүүнүн мааниси жөнүндө сабак.
  - Практикалык иш: таштандыдан кол өнөрчүлүк жасоо (желим бөтөлкө, кагаз, эски кийим ж.б.).
  - Түзүлгөн кол өнөрчүлүктүн презентациясы жана нерселерге кантип экинчи өмүр бере аларыңыз тууралуу окуя.
- ##### 6. Жыйынтыктоо жана ой жүгүртүү (15 мүнөт)
- Өткөн иш-чараларды талкуулоо.
  - Рефлексия: ар бир адам кантип жаратылышты сактоого жардам бере алат.
  - Катмышуучуларга ыраазычылык жана активисттерге сертификаттарды тапшыруу.
- ##### 7. Жыйынтыктоочу бөлүк (10 мүнөт)
- Иш-чаранын аягы. Мугалим/уюштуруучунун акыркы сөздөрү, Эстелик үчүн сүрөт.

Бул программа ар кандай курактагы мектеп окуучулары үчүн иштелип чыккан жана окуучулардын даярдык деңгээлине жана иш-чаранын өзгөчө шарттарына жараша ылайыкташтырылышы мүмкүн.

Колдонулган адабияттар:

1. Апышев Б.А. Педагогика. Ош, 1993-ж.
2. Акматов К. Зулуев Б. “Мектепте тарбиялык иштерди уюштуруунун технологиялары” Ош 2013.43-бет.
3. Мектепте этно-экологиялык билим берүү. Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо Түзгөндөр Осмонова А.А., Жолчубекова А.А. 20-21-бет.
4. Авазов А. “Биз эңсеген мугалимдин бейнеси”. Ж-Абад 2016, 58,54-бет.
3. Бабаев Д., Акматов К., Кимсанов К. Педагогика Б., 2017 264-бет
4. Гребенников И.В. “Мектеп жана үй-бүлө”. Фрунзе “Мектеп” 1988. 15-бет.

УДК 371.315.6

**ИНФОРМАТИКА САБАГЫНДА ОКУУЧУЛАРДА КОМПЕТЕНЦИЯЛАРДЫ
ӨНҮКТҮРҮҮ ҮЧҮН ОНЛАЙН СЕРВИСТЕРДИ КОЛДОНУУ МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ
ЖАНА НАТЫЙЖАЛАРЫ**

Жусупбек кызы Жыргал, ОшМПУ, улук окутуучу

zhyrgal1977@gmail.com

**ВОЗМОЖНОСТИ И РЕЗУЛЬТАТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОНЛАЙН-СЕРВИСОВ ДЛЯ
РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ У УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ**

Жусупбек кызы Жыргал, ОшГПУ, старший преподаватель

zhyrgal1977@gmail.com

**THE POSSIBILITIES AND RESULTS OF USING ONLINE SERVICES TO DEVELOP
STUDENTS' COMPETENCIES IN COMPUTER SCIENCE LESSONS**

Zhusupbek kzy Zhyrgal

OshSPU, senior lecturer

zhyrgal1977@gmail.com

Аннотация. Макалада XXI кылымдагы билим берүүдө информатика сабагында окуучулардын компетенцияларын өнүктүрүү маселеси каралган. Заманбап билим берүү процессинде онлайн сервистерди жана платформаларды, куралдарды колдонуу сабактарды динамикалуу жана кызыктуу кылып, интерактивдүүлүктү жана окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун арттырат. Жалпысынан айтканда, онлайн сервистердин билим берүү процессиндеги мааниси жана аларды колдонуу аркылуу окуучулардын техникалык жана интеллектуалдык жөндөмдөрүн өнүктүрүүнүн жолдору кенен талкууланган. Ар кандай онлайн куралдардын, платформалардын жана интерактивдүү ресурстардын окуу процессин байытуудагы ролун жана аларды киргизүүнүн артыкчылыктарын баса белгилеп, заманбап окутуу методдорунун натыйжалуулугун көрсөтүлгөн. Техникалык камсыздоонун жеткиликтүүлүгү жана мугалимдердин жаңы технологияларды натыйжалуу колдоно билүүсү көйгөй жаратышы мүмкүн. Бул маселелерди чечүү үчүн мугалимдерге окутуу тренингдерин уюштуруу жана мектептерди техникалык жабдуулар менен камсыз кылуу зарылдыгын белгилешет. Ошондой эле, макалада ар бир окуучунун индивидуалдуу муктаждыктарына ылайык билим берүүгө басым жасоо, ар тараптуу ресурстарды колдонуу жана окуучулардын кызыгуусун арттыруу сунушталган. Онлайн сервистерди натыйжалуу колдонуу окуучулардын билим деңгээлин жана келечекке даярдыгын жогорулатаары көрсөтүлгөн.

Ачык сөздөр: онлайн сервистер, платформалар, компетенциялар, интерактивдүүлүк, булут технологиялары, автоматташтырылган баалоо, мотивация

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития компетенций учащихся по информатике в образовании XXI века. В современном образовательном процессе использование онлайн-сервисов и платформ, инструментов может сделать уроки динамичными и увлекательными,